

היריבים מסכמים

עוד לפני הספירה הנוצרית, היתה פרס מרכז העולם. עמים גדולים ורכים השתלטו עליה, נערכו בה לכיבוש העולם. אחרי כל השתלטות נשר נתח מן הגוף הגדול. בשנת 1828, נאלצה פרס למסור חבל ארץ בצפון רוסיה. מיד ניתקו האנגלים חלק במזרח פרס, הקימו את אפגאניסטאן, מדינת כובות. כאשר נתגלה נפט בשנת 1907, גברה ההתחרות בין אנגליה ורוסיה. הולקה הארץ לשני אזורים השפעה וכש-נות מלחמת העולם הראשונה חנו צבאות שתי המעצמות באזורים אלה. עם תום המלחמה פונו הצבאות, איראן נתקבלה כחברה עצמאית של חבר הלאומים. עצמאות סמלית זו התקיימה עד 1941 כאשר רוסיה ואנגליה האשימו את רזא שאה, קיסר איראן, באהדה לנאצים. השאה הוגלה, שוב פלשו שני הצבאות לאיראן. בנובמבר נערכה בטהראן פגישה של סטאלין, רוזוולט וצ'רצ'יל, שבה הוחלט על עניני מלחמה ושלום. בין היתר החליטו כי אחרי המלחמה, יפנו שני הצבאות את הארץ.

באיראן, כל ילד יודע את האגדה העתיקה המספרת כיצד, בזמן בריאת העולם חיפש האלוהים עבור שמסביבו יקים את העולם. הוא השב היטב, עד אשר החליט לקחת את פרס ומסביבה ברא את העולם. היום עוד יושבת איראן, בת 17 מיליון התושבים, באותו מקום: מצפון משתרעת ברית המועצות; ממזרח: אפגאניסטאן ואפגאניסטאן; ממערב: תורכיה ועיראק. מדרום, מעבר למפרץ הפרסי, מזדקרים מגדלי הנפט מתוך מדבריות סעודיה. מצבה זה, מקנה לאיראן חשיבות בעלת ערך מפורקף לתושביה. היא משחקת, בזירה הבינלאומית, את תפקיד המקדש ששני הצדדים אווזים בו, כל איש בקצהו כדי להכות את יריבו. האיראנים עצמם אינם אווזים מושג זה, הם מככרים לתאר את ארצם בצורה אחרת, דיפלומטית, עדינה יותר: גשר בין שני עולמות. הם יודעים כי אם המזרח ירצה להתקרב את המערב, יש לו דרך אחת המובילה למזרח: איראן.

חישובים לעתיד

עם היסוד, העניין האורבאי-אני התחילה תקופה של שקט יחסי באיראן. אחרי שהשאה נעדר משך זמן רב ממחשבות נתיניו - בניגוד למקובל בארצות המזרח - החל שוב להיות נושא לשיחות-רחוב ורבינות. בארץ השתררה ההרגשה כי המצב חוזר לתי-קונו וכי אפשר לתכנן תכניות ולעשות חישובים לעתיד יציב. במשך זמן מה חשבו כי אמריקה תגיש עזרה נזכרית וצבאית נרחבת. כאשר עברו חודשים ושנים ודולארים אמריקאיים פרס הופיעו, הממשלה החליטה ליצב את מעמד איראן בלעדיו. הם היא ביטלה את הרשות שניתנה לאמריקאים לשרר באיראן, התמה על הסכם מסחרי מקיף עם רוסיה. איראן תהיה ניטרלית, וניטרליות זו תביא עושר ושגשוג כלכלי. איראן החליטה כי לא בדאי זה להיגרר למערב, כי הסכנה הקומוניסטית חלפה עם דיכוי המרד האורבאי-אני. טקס נישואיו השניים של השאה לסוראיה היפה היה ביטוי מפואר להרגשה זו של בטחון ונחת. קהל אורחים של אלפים חגג בארמון ורכבות אזרחי טהראן טעמו מכיבודיו של השאה.

המשך

מאותו רגע השתררה הפקרות מוחלטת באיראן. חברי המגלים, שרצו להצדיק את היסוד רומארא, העבירו החלטה להלאים את תעשיית הנפט, ליהנו כל הזמן תעמולה קיצונית נגד החברה האנגלית. הפגנות סוערות, שביתות, התפרצויות, מעשי אלימות רדפו זה את זה. צעירים רצחו בשם אילה, האיסלאם, הקומוניזם, הצדק, שוטרים נורו ברחובות, מפגינים נעצרו, נשפטו, הוצאו להורג. הכל במהירות מסה-ררת. קול ההמונים הסוערים מילא את רחבי הארץ, חברי המגלים נשתתקו - הרסן נש-מש מירייהם. מושליה האמיתיים של איראן שוב לא היו בעלי האחריות המושחתים. העם שהוסת נגד המנצלים הזרים לא רצה לשוב לביתו לפי פקודה. הוא לא הכיר יותר בסמכות מנהיגיו לתת לו פקודות. . . . . אנו נצטרך בדרבנו זו עד תומה החליטה. תהיה זו הדרך לחרות או לאכדון. הפגנות הרחוב נטעו בלבם את הרגש המשכר כי גורלם בידיהם והם יהיו הקובעים.

התחלה

פתאום החלה המדה, נפט לתפוס מקום גדול והולך בעתונות ובכיכוחים במגלים. רומארא יחד עם זאת, הוא שידל את השאה מבוסס על, תוכנית שבע השנים, לביצוע שינויים מרחיקי לכת בחיי הפלאחים המרו-דים, הביא בפני המגלים נוסח של הסכם חדש עם חברת הנפט האנגלו-איראנית. לפי הסכם זה תענה החברה האנגלית את שיעור תשלומיה לממשלת איראן. תש-לומים אלה היו צריכים להיות יסוד תוכנית רומארא. יחד עם זאת, הוא שידל את השאה לחלק את אדמותיו הנרחבות (אשר כללו 1000 כפרים ואוכלוסיה של 250 אלף) לפלא-חים היושבים עליה. הדבר הבחיל את חברי המגלים, אשר רובם המכריע בעלי קרקעות. הם חששו פן יהיה צעדו הבא של רומארא החרמת אחרותיהם והחוקתם לפלאחים. במארס נר-צה עני רומארא בשעה שנוכה בטקס אז-כרה שנערך במיסגר בטהראן. האמתלה: הסכמו עם חברת הנפט.

